

МАКТАБГАЧА YOSHDAGI BOLALARGA INTERFAOL METODLARNI QO'LLASH USULLARI

Fayzullayeva Dilnoza

Jizzax davlat pedagogika universiteti

Maktabgacha ta'lim metodikasi kafedrasi magistranti

Ilmiy raxbar: dots. D.A. Karimov

Annotatsiya: Bugun maktabgacha ta'lim tizimiga boshqa sohalarga qaraganda ko'proq e'tibor qaratilmoqda. Buning boisi esa, maktabgacha ta'lim muassasalari va bog'achalarning yetuk kadr yetishib chiqishida, bolalarning qiziqishlari va qobiliyatlarini belgilashida o'rni beqiyosdir. Ushbu maqolada ayni shu sohadagi tizimli ishlar, maktabgacha yoshdagi bolajonlarda interfaol texnologiya va metodlarni qo'llab ko'rish, shuningdek xorij tajribasidagi faktlar-tahlillar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: interfaol, texnologiya, metodlar, maktabgacha ta'lim, bolalar psixologiyasi va h.k.

Abstract: Today, the pre-school education system is receiving more attention than any other area. This is due to the fact that preschools and kindergartens play an important role in the development of mature staff, in determining the interests and abilities of children. This article describes the systematic work in this area, the use of interactive technologies and methods in preschool children, as well as fact-analysis of foreign experience.

Keywords: interactive, technology, methods, preschool education, child psychology, etc.

KIRISH

Bolalar ham xuddi katta odamlar singari doim ma'lum faoliyat bilan mashg'ul bo'ladilar. Katta odamlar boshqa odamlar uchun kerak bo'ladigan ijtimoiy foydali narsalar ishlab chiqarish faoliyati bilan band bo'lsalar, bolalar faoliyatining asosiy maqsadi bilib olish, o'rganishda asoslanadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning faoliyatlari – o'yin, rasm chizish, plastilin yoki loydan biron narsa yasash, applikasiya, qurish-yasash va shu kabilardan iborat bo'lishi mumkin. Bolalar odatda 77ata kishilarning topshiriq va takliflari bilan ma'lum faoliyatga kirishadilar. Ayrim hollardagina bolalarning o'zlari mustaqil ravishda u yoki bu faoliyatni bajaradilar. Har ikki holatda ham bolalar faoliyati ma'lum natijaga ega bo'ladi. Faoliyat mahsuloti bolalar faoliyatining natijasiga qarab o'rganiladi. Ko'pincha bolalar faoliyatining mahsuli ular chizgan rasmlarga, loy yoki plastilindan yasalgan narsalarga qarab o'rganiladi. Bolalar psixologiyasiga ko'ra ularni maktabgacha ta'lim muassasasiga berish va mavjud qobiliyatiga qarab kelajakdagi sohasini shakllantirish muhim

ahamiyat kasb etadi. Bugun ayni shu sohada interfaol texnologiya va metodlar ta'lim tizimiga joriy etilmoqda [1-4].

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Interfaol o'rganish, shubha yo'qki, pedagogikaning qiziqarli, ijodiy, istiqbolli yo'nalishidir. Bu ularning psixologik imkoniyatlarini hisobga olgan holda maktabgacha yoshdagi bolalarning barcha imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishga yordam beradi. Interaktiv texnologiyalardan foydalanish butun dunyo bo'ylab dunyodagi bolalar haqidagi bilim va taqdimotni boyitishga imkon beradi, tengdoshlar va kattalar bilan munosabatlar haqida bolalarni ijtimoiy munosabatlar tizimida faol munosabatda bo'lishga undaydi. Pedagogika sohasida bir nechta o'quv modellari farq qiladi:

1) Passiv – bola mashg'ulotning “ob’ekt” sifatida ishlaydi (tinglash va tomosha qilish)

2) faol – bola mashg'ulotning “mavzusi” sifatida ishlaydi (mustaqil ish, ijodiy vazifalar)

3) Interfaol – bola va o'qituvchining o'zaro ishlashi.

Shuningdek, aytib joizki, bunday o'quv va ta'limning asosiy vazifalari:

- Bolalar tashabbusi hamda o'zaro mustaqilligi rivojlanishi;
- Ma'lumotni o'rganish va mustaqil ravishda ishlab chiqarish qobiliyatini shakllantirish;

- Bolalar bilan integratsiyalashish;

- Bolalar va kattalar o'rtasidagi muloqotlar;

- Bolaning jamiyatga faol jalb qilish. Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlash uchun interfaol 78 ta 78 z 78 ic texnologiyalarni joriy etish asta-sekin amalga oshiriladigan jarayon, bu, albatta, maktabgacha yoshdagi bolalarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda amalga oshiriladi. Bugun yurtimizdagi maktabgacha ta'lim muassasalarida bir necha interfaol texnologik mashg'ulotlardan foydalaniladi [5-8]. Misol uchun: “Kichik guruhlarda ishlash(Troika) “ ushbu ish texnologiyasining qo'llanilishi barcha bolalar asosida ishlash imkonini beradi. Bolalar o'z mustaqil ishlarini, nafaqat o'zining balki o'rtog'ining ishini baholashni, o'zaro aloqa qilish, bir-birlariga yordam berishni o'rganadilar. “Zanjir” Ushbu texnologiyaning asosi bitta vazifaga har bir ishtirokchining izchil yechimi qidirishi hisoblanadi. Umumiy maqsadning mavjudligi, va o'zaro bir-birlariga yordam ko'rsatish muhitini bir-birlari bilan qamrab olishga, vazifani hal qilish imkoniyatlarini taqdim etadi, bolalarda jamoada ishlash imkoniyatini shakllantiradi. “Bilim daraxti”- bu bolalarda kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantiradi, muzokaralar olib boorish va vazifalarni hal qilishda mas'uliyat his qilish qobiliyatini shakllantiradi [9].

Interfaol mashg'ulotlar faol o'quv usulining navlaridan biridir. Interfaol o'quv o'zaro ta'siri nafaqat tarbiyachi va maktabgacha yoshdgi bolajonlar o'rtasida amalga

oshiriladi, bu holda barcha ko'plab tinglovchilar birgalikda ishlaydi (yoki guruhlarda ishlaydilar). Interfaol o'rganish usullari har doim o'zaro ta'sir, hamkorlik, qidirish, muloqot, odamlar yoki inson va axborot muhiti o'rtasidagi o'yindir. Darslarda faol va interfaol o'rganish usullaridan foydalangan holda o'qituvchi talabalar tomonidan o'qilgan materiallar miqdorini 90 foizgacha oshiradi. Maktabgacha ta'lim muassasasidagi interfaol texnologiyalar va o'quv usullariga asosan qo'llaniladi. Maktabgacha tarbiyachi uchun o'yin – bu asosiy faoliyat va u orqali bolaning yoshida zarur bo'lgan hamma narsani o'rgatishingiz mumkin [10-14].

Shu o'rinda dunyoning rivojlangan mamlakatlarui tajribasiga ham nazar tashlaymiz. Masalan:

1. Regio Emiliya usuli. O'z-o'zini boshqarish- bu usulning o'ziga xos xususiyati. Uning falsafasi shundan iboratki, bolaning shaxsiyati, ular o'sib ulg'aygan paytlarida yoshligida paydo bo'ladi va ularda o'zlarini va g'oyalarni ifoda etishning ko'plab usullari mavjud. O'zlarini ifoda etishning bu usullari haykaltaroshlikdan tortib rasmgacha bo'lishi mumkin. Bolalarning o'zlarini namoyon etishlariga imkon berish ushbu uslubning asosiy tarkibiy qismi bo'lganligi sababli, ushbu maktabgacha ta'lim muassasalarida tarbiyalanuvchilarga o'z bilimlari doirasi bo'yicha so'z beriladi. Ularga ko'chib o'tishga, kuzatishga, narsalarga teginishga va sinfdagi boshqa bolalar bilan munosabatlarini o'rganishga ruxsat beriladi.

2. Waldorf usuli. Waldorf uslubining diqqat markazlari qat'iy akademiklar emas. Buning o'rniga, u o'z hayotining mazmunini topa oladigan har tomonlama rivojlangan bolalarni rivojlantirishga intiladi. Ushbu intizom bolalarni mustaqil fikrlovchi bo'lishlarini istaydi. Shunday qilib, ushbu uslub o'zlarining o'quv dasturlariga san'at, musiqa, hissiy, jismoniy va akademik ta'lim kabi ko'plab fanlarni o'z ichiga oladi. O'qish keyinchalik kiritiladi va Waldorf maktablari bolalar 79ata bo'lguncha kitoblardan foydalanmaydi va o'rta maktabgacha kompyuterlarni joriy qilmaydi.

3. Play-Way usuli. Bolalar o'yin-kulgini yaxshi ko'radilar va ushbu maktabgacha tarbiya o'yin uslubini ta'lim usuli sifatida ishlatadi. Ular o'ynashdan tuzilgan faoliyatni o'rganishadi. Shunday qilib, uni boshqa usullar bilan, shuningdek sinfxonalarda birlashtirish mumkin. Asosiy e'tibor o'yin-kulgi va o'ynashga qaratilganligi sababli, bolalar ko'pincha maktabgacha tarbiya uslubidan zavqlanishadi.

4. Bank ko'cha usuli. Ushbu uslubning maqsadi bolalarni umrbod o'rganishga undaydi. Bolalarga shunchaki faktlarni yodlatishning o'rniga, boshqotirmalar, ekskursiyalar va bloklar kabi o'rganishning boshqa usullari beriladi. Bu sinfdan raqobatbardosh emas, bolalarni o'z tezligida va tengdoshlari bilan o'zaro munosabatlar orqali o'rganishga undaydi. O'yin o'rganish uchun foydalanadigan asosiy elementlardan biridir.

5. Tilga sho'ng'ish. Ba'zi odamlar yoshligingizda tillarni o'rganish osonroq deb o'ylashadi. Ikkinchi tilni bilish, bolani karerada o'sishiga olib kelishi yoki oilangizning madaniy kelib chiqishi va aloqalarini saqlab qolishi mumkin. Ushbu maqsadga yordam berish uchun immigratsion maktabgacha ta'lim muassasalari mavjud. Ular bolalarni uyda gaplashmaydigan tillar bilan tanishtirishga yordam berishi yoki ota-onalarning ularga boshqa tilni o'rgatish harakatlarini kuchaytirishi mumkin. Siz qisman yoki to'liq suvga cho'mishni tanlashingiz mumkin. Qisman, maktabgacha yoshdagi vaqtning yarmiga yaqini tilni o'rganishga sarflanadi.

Ba'zi maktabgacha ta'lim muassasalari bolalarga STEM (Fan, texnologiya, muhandislik va matematika) ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam berishga ahamiyat berishadi [15]. STEM-ga asoslangan dasturlar talabalardan faqat faktlarni yodlashni talab qilish o'rniga, mustaqil fikrlaydiganlarni yaratishga intiladi. Talaba muammolarni hal qilish, savollar berish, tajribalar o'tkazish va kuzatuvlar o'tkazish haqida bilib oladi. Shubhasiz, bu boshlang'ich va o'rta maktablarda bajarilgan STEM ishi kabi deyarli jalb qilinmasa ham, nazariya shundan iboratki, bu bolalarga yaxshi boshlanishni ta'minlaydi [16]. Ammo masalaning ikkinchi tomoni ham mavjud. Bu esa ko'pgina ota-onalar maktabgacha ta'limning afzalliklarini tushunmaydilar. O'qituvchilar maktabgacha ta'lim dasturining ahamiyatini namoyish etishlari va sinfda ishlayotgan barcha narsalar o'z farzandini bolalar bog'chasiga va undan tashqariga qanday tayyorlayotganligini tushuntirishlari muhimdir. Maktabgacha tarbiya – bu nafaqat hayotda muloqot qilish uchun ajoyib imkoniyat bo'lgani uchun, balki butun hayoti davomida har tomonlama barkamol o'quvchi va shaxs bo'lish uchun poydevor yaratganligi uchun bola hayotidagi muhim vaqt. Maktabgacha ta'lim strategiyalari uch va to'rt yoshli bolalarning tajriba darajasida til, fan va matematika fanlarini kiritishi kerak. Qaysi turdagi yoki uslubdagi maktabgacha ta'lim muassasasini tanlasangiz ham, bolangiz bu bilan o'zlarini qulay his qilishi kerak chunki ular tarbiyachilari bilan birga ular ko'p vaqt sarflashadi. Siz ularni maktabgacha ta'lim muassasalarida bosim yoki cheklovlarni his qilishni xohlamaysiz – bu ularning maktabni umuman yoqtirmasligiga ishontirishi mumkin, bu esa ularning akademik faoliyatining qolgan qismida muammo tug'dirishi mumkin [17]. O'qishga ijobiy munosabatda bo'lish, chunki ular buni qiziqarli deb bilishadi, ularning umumiy baxtini va uzoq muddatli muvaffaqiyatlarini ochish uchun kalit bo'ladi. Qaysi usulni tanlashingizdan qat'iy nazar, ular biron bir narsani o'rganishadi va har bir dars ularning rivojlanishi uchun juda muhimdir.

XULOSA

Zero, interfaol texnologiyalar muammolarni muvaffaqiyatli hal qilishga imkon beradi: kattalar va bolalar bilan bepul aloqa o'rnatish; bolalarning og'zaki nutqining barcha tarkibiy qismlarini ishlab chiqish; nutq standartlari o'quvchilari amaliy mahoratiga hissa qo'shish. Xulosa qilib aytish mumkinki, dunyoning turli institutlari tomonidan o'qitilgan boshqa turli xil uslublar mavjud. Yondashuv jihatidan har xil

bo'lishiga qaramay, har doim ham ushbu metodlarni o'qitishning aniq usullariga ajratish mumkin emas [18]. Ko'p marta turli xil yondashuvlar ma'lum darajada mos kelishi mumkin, shuningdek, turli xil bolalar ehtiyojiga bog'liq. Biroq, ushbu turli xil usullarni aks ettiradigan narsa – bu bolaning ehtiyojlarini qondirish uchun muassasa tomonidan qilingan harakatdir. Ushbu usullar, shuningdek, bola uchun maktabgacha ta'lim muassasasi bilan faol aloqada bo'lish zarurligini aks ettiradi.

REFERENCES

- [1] M. Vohidov. Bolalar psixologiyasi. – Toshkent. «O'qituvchi» – 1882.
- [2] A.V. Petrovskiy va boshqalar. Umumiy psixologiya. – T.: «O'qituvchi». – 1992.
- [3] M.G. Davletshin, Sh. Do'stmuhamedova, M. Mavlonov, S.To'ychiyeva. Yosh davrlari va pedagogik psixologiya (o'quv-metodik qo'llanma). TDPU, – T.: – 2004.
- [4] Z. Nishanova. Bolalar psixodiagnostikasi. TDPU nashriyoti. Toshkent – 1998.
- [5] Запорожец А.В., Элконин Д.Б. Психология детей дошкольного возраста. – Москва. Просвещение. – 1964.